

Samvær mellom fosterbarn og biologisk

Innledning

Når et barn blir flyttet ut av hjemmet og til et fosterhjem, kan det ha sin årsak i svært mange og ulike forhold. Plasseringen kan være et resultat av en langvarig prosess hvor alle parter har fått tid til å forberede seg, eller den kan ha kommet til etter opprivende og akutte hendelser.

Uansett har fosterforeldrene fått barnet i fanget, og har plikt til å ivareta det på beste måte.

Og uansett om plasseringen har et kortvarig, eller mer langsiktig perspektiv, er fosterforeldrenes oppgave å gi barnet trygghet og mulighet til å falle til ro i fosterhjemmet i den tiden plasseringen varer.

Mange fosterforeldre opplever at deres oppgave med å gi barnet stabilitet og trygghet blir forstyrret av barnets samvær og annen kontakt med biologisk familie.

Samtidig opplever mange foreldre at de får for lite samvær og kontakt med barnet etter fosterhjemsplassing. Situasjonen kan være at selv om de ikke klarer å ha den fulle omsorgen for barnet, kan de likevel ha en viss samværskompetanse.

Det er mange dilemmaer knyttet til samvær, men det klare utgangspunkt er at barn og foreldre har rett til kontakt med hverandre.

Samværsretten er et utslag av det biologiske prinsipp, basert på at det har en egenverdi for barnet å opprettholde kontakt med sin familie selv om familien er splittet. Denne retten er forankret i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) art 8 og barnekonvensjonen (BK) art 9 (3), som har

bestemmelser om respekt for familieliv, og rett til å opprettholde kontakt etter

atskillelse. Samværsretten er også nedfelt i barneloven §§ 42 og 43 og barnevernloven § 4-19.

Dersom barnet er plassert i fosterhjem som en frivillig ordning uten at det har skjedd en omsorgsovertakelse, står foreldre og barn fritt til å avtale hva som helst om samvær i samarbeid med fosterforeldre og barnevernstjeneste, forutsatt at ordningen fungerer for barnet.

Etter en omsorgsovertakelse har fylkesnemnda i medhold av barnevernloven § 4-19 plikt til å ta standpunkt til samværsomfanget mellom barn og foreldre. Fylkesnemnda kan også bestemme at det av hensyn til barnet ikke skal være samvær eller annen kontakt mellom barnet og foreldrene.

Samværsretten er en rettighet for barnet, og for foreldrene. Hensynet til barnets beste er altså ikke det eneste hensynet som skal telle ved spørsmålet om samvær mellom barnet og foreldrene. Det innebærer at fylkesnemnda kan fastsette samvær i tilfeller hvor det ikke fremstår som noe konkret gode for barnet, men hvor det heller ikke fremstår som direkte uheldig eller skadelig for barnet.

Barnets mening

Det er bred enighet om at det er viktig å få frem barnets egen mening om samvær. Barnets rett til å gi uttrykk for sitt syn og være med og bestemme i spørsmålet er også hjemlet i barneloven § 31, barnevernloven § 6-3 og BK art 12.

Men når det gjelder hvor stor vekt som skal legges på barnets mening, fins det ikke noen klare regler. Det følger av barnevernloven § 6-3 at barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med alder og modenhet, men hva dette konkret innebærer, blir i praksis ofte uklart.

Når fylkesnemnda eller domstolen skal behandle spørsmålet om samvær i forbindelse med sak om omsorgsovertakelse er man som regel svært påpasselig med å ivareta barnets rett til å bli hørt. Da møter oppnevnte talspersoner for barnet frem og gjengir barnets syn etter å ha hatt en eller flere samtaler med barnet, med mindre barnet er over 15 år og har rett til egen advokat som taler dets sak.

Men når vedtaket eller dommen foreligger, fremkommer det ikke ofte at det er tatt særlig hensyn til barnets syn, med mindre barnet er langt oppe i tenårene.

Spørsmål om samvær blir i praksis ofte behandlet noe sjablongmessig. Når det er snakk om langvarige fosterhjemsplassing blir det av hensyn til målsettingen om at barnet skal få ro til å knytte seg til fosterhjemmet uten for mye forstyrrelser, ofte fastsatt et minimum av samvær, noen timer hver gang, med foreldrene. I en Høyesterettsdom fra 2012 (Rt 2012 1832) om samvær uttales det: «Selv om det ikke kan trekkes opp klare grenser for hvor mye samvær barn generelt bør ha med sine foreldre, har det interesse å se på nivået i rettspraksis. Høyesterett har behandlet flere saker om samværsrett, og antallet samvær ved langvarige fosterhjemsplassing har i de fleste variert mellom tre og seks per år. Dette gjelder saker der det bare er fastsatt samvær for en forelder eller felles samvær for begge.»

Med virkning fra 1. juni 2014 ble barnets generelle rett til medvirkning i barnevernssaker presisert i barnevernloven § 4-1. Fra samme tidspunkt trådte det i kraft en forskrift med formål å legge til rette for å styrke barnets rett til medvirkning og innflytelse i barnevernet. Det presiseres her at

Dette er Fosterhjemskontakts juridiske spalte der advokat Astrid Haram tar opp barnevernfaglige spørsmål. Haram arbeider ved Advokatforum, et kontorfellesskap som består av 26 advokater. Astrid Haram har blant annet barnevern og barne- og familierett som sine spesialfelt.

Astrid Haram

familie

barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og gis mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter.

Så gjenstår det å se om dette får noen betydning i praksis, også i samværsaker.

Samvær med andre

Barn som er plassert i fosterhjem har ofte biologiske søsken som bor andre steder, og for barnet kan det være av stor verdi både på kort og lang sikt å etablere eller opprettholde kontakt med søsken. Fosterbarnet har ofte også annen biologisk familie, som besteforeldre, tanter, onkler og søskenbarn, som det kan være av verdi å opprettholde kontakt med.

Men i en travel hverdag, hvor fosterbarnet skal ha mulighet til å slå seg til ro i fosterhjemmet, og følge opp skole, lekser, venner og fritidsaktiviteter, kan det bli vanskelig samtidig å skulle opprettholde hyppig kontakt med biologisk familie.

Selv om barnet kan være nært knyttet til andre personer og ha behov for å opprettholde kontakt med disse etter plassering i fosterhjem, er det i utgangspunktet bare foreldre og barn som har en lovbestemt rett til samvær med hverandre etter barneloven og barnevernloven.

Barnevernloven § 4-19 (2) gir imidlertid andre som har ivaretatt den daglige omsorgen for barnet i foreldrenes sted forut for en omsorgsovertakelse, rett til å kreve at fylkesnemnda tar stilling til om de skal ha rett til samvær med barnet og hvilket omfang samværsretten skal ha.

I tilfeller der den ene eller begge foreldrene er døde, eller det er bestemt at den ene eller begge foreldrene ikke skal ha rett til samvær med barnet, eventuelt kun ha svært begrenset samvær, det vil si noen timer 2-3 ganger pr

år, kan barnets slektninger og andre som barnet har en nær tilknytning til, kreve at fylkesnemnda tar stilling til om de skal ha samvær, og samværets omfang, jf barnevernloven § 4-19 (3).

Særlig om søskensamvær

Barn som plasseres i fosterhjem mister svært ofte kontakten med søsken. En kartlegging foretatt av SOS-barnebyer i 2013 viser at seks av ti fosterbarn i Norge skilles fra søsknene sine når de plasseres i alternativ omsorg. Gjennom min advokatpraksis har jeg i kontakten med barn som er plassert utenfor hjemmet, ofte hørt at de gir klart uttrykk for savn av kontakt med søsken, uten at de opplever å bli hørt i forhold til dette av saksbehandler i barnevernet.

For bedre å sikre barns rett til samvær med søsken, foreslo BLD i Prop 106 L (2012-2013) å lovfeste at fylkesnemnda i vedtak om omsorgsovertakelse også skulle ta stilling til spørsmålet om samvær mellom søsken. Men etter høringsrunden konkluderte departementet med at det var så mange kompliserte spørsmål knyttet til dette, herunder spørsmål om søskens partsstatus, at det krevde en større og bredere utredning før lovfesting. Saken har

foreløpig endt opp med en presisering i barnevernloven § 4-16, som omhandler barnevernstjenestens ansvar for oppfølging av vedtak om omsorgsovertakelse. Endringen i bestemmelsen trådte i kraft 1. januar 2014, og fastslår følgende: «Barnevernstjenesten skal der hensynet til barnet ikke taler imot det, legge til rette for samvær med søsken.»

I november 2014 ble det imidlertid nedsatt et lovutvalg som skal se nærmere på behovet for endringer i barnevernloven, herunder spørsmålet om søskensamvær. Utvalget skal levere sin utredning i form av en NOU innen 14. august 2016. De skal da blant annet forsøke å avklare hvilken partsstatus søsken eventuelt skal ha i fylkesnemnda i samværs spørsmål, hvilken mulighet de skal ha til å begjære rettslig overprøving av nemndas vedtak og hvilken adgang det skal være til å kreve ny behandling om endring av et slikt spørsmål.

Utvalgets utredning avventes i spenning.

Kontaktinformasjon:

Tlf.: 22 40 36 73/922 46 933

e-post: ah@advokatforum.no